

Значення європейських цінностей для України

Д-р Андреас Шоккенгофф, депутат Німецького бундестагу, Заступник Голови фракції ХДС/ХСС у Німецькому бундестазі

Доповідь на заході Фонду Конрада Аденауера, м. Київ, 6 вересня 2010 р.

Шановні пані та панове!

Хотів би розпочати свою доповідь із цитати. «Ми що, з Азії?» - запитав, звичайно, жартома Ваш прем'єр-міністр Микола Азаров представника однієї з великих німецьких газет, коли той брав у нього інтерв'ю. Тим самим він дав зрозуміти, що бачить свою країну як майбутнього члена ЄС, оскільки - як наголосив він - Європейський Союз позиціонується як спільнота, відкрита для всіх європейських країн. Передумовою членства є виконання відповідною державою політичних, економічних і правових умов, а також здатність Євросоюзу до прийняття нової країни.

Сухою мовою угод, призначеною для всіх європейських країн - не членів ЄС, усе це звучить дуже бюрократично та холодно. З огляду ж на Україну я хотів би сформулювати таку думку:

Європейський Союз має стратегічний інтерес у тому, щоб Україна як європейська держава однозначно орієнтувалася на ЄС, все більше наближалася до нього, а не застрягла або не була розірвана між Єв-

росоюзом і Росією десь у «Міжєвропі» або в «Безкраїнні».

Тому ми вітаємо, що Президент Янукович із самого початку заявив про подальше наближення України до ЄС. Це наближення - каже він - не є самоціллю, але є важливим для розвитку економіки, для реалізації інноваційних проектів, для поширення нових стандартів якості та для підвищення ефективності економічних структур. При цьому він додав буквально таке: «Ми можемо та мусимо стати європейцями, це стосується якості життя, захисту прав людини, прогнозованості та ефективності державної політики перед тим, як стане актуальним технічне питання запрошення України до ЄС». Крім того, у своїй промові в День незалежності Ваш Президент особливо наголосив на правах громадян і свободі слова.

Це - важливі месиджи. Тому що при захисті прав людей і громадян, при свободі слова йдеться про європейські цінності - такі, як гідність людини, вільний розвиток особистості або принципи правової держави. Слова Вашого Президента одночасно є реальною оцінкою передумов і можливостей щодо цього. Адже слід пройти ще довгий шлях. І в тому, щоб пройти його разом, зацікавлені обидві сторони.

Сучасна, демократична, праводержавна та розвинена в економічному плані Україна багато чого могла б запропонувати.

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

Д-Р АНДРЕАС ШОККЕНГОФФ

6 вересня 2010 р.

www.kas.de/ukraine

При цьому я маю на увазі не наше енергозабезпечення. Ідеться про потенціал України у металургійній та сталеливарній галузі, що все ще є дуже високим. Чимало може запропонувати сільське господарство та лісництво – адже в 2009 році Україна посіла третє місце у світі за обсягами експорту зернових. У цій та інших галузях економіки існує великий потенціал економічного співробітництва. Перебуваючи в ЄС, Україна сприяла б економічному зростанню та соціальному прогресу. Але йдеться не лише про економічні аспекти. Сучасна, демократична, праводержавна та економічно розвинена Україна значно посилила б безпеку та стабільність у всій Європі.

ЄС також може багато чого запропонувати. І тут я менше маю на увазі структурні фонди та інші можливості фінансової підтримки. Більшою мірою я думаю про внутрішній ринок, про вільний рух товарів, послуг і робочої сили. Також до цього відносяться високі стандарти принципів правової держави, охорони здоров'я та захисту довкілля. Зрештою, Європейський Союз є серйозним чинником не лише в економіці, а і в зовнішній політиці світу.

Усе це ясно дає зрозуміти, що модернізація України та її перетворення на сучасну праводержавну та економічно розвинену країну – це справа не лише технічного ноу-хау та інвестицій. Водночас із цим необхідно пройти процес модернізації суспільства, яке спиралося б на цінності, обов'язкові для нас як члена Ради Європи.

Що це означає конкретно?

- Основою нашого образу людини та нашого розуміння цінностей є визнання гідності людини.
- Із гідності людини випливає право кожного на вільний розвиток особистості.
- Вільний розвиток особистості, тобто свобода, реалізується через

індивідуальну та солідарну відповідальність.

- До завдань політики відноситься забезпечення необхідного простору свободи для людей.
- Свобода кожної окремої людини забезпечується правом, при цьому право захищає особисту гідність людини. Тобто принципи правової держави є великою цінністю.
- Свободі кожної окремої людини відповідає плюралістичне суспільство, що є виявом плюралізму думок, потреб і інтересів громадян і тим самим – вільної демократії.

Отже, завданням держави, а значить – і політики є не тільки створення політичних, правових, економічних і соціальних рамок умов для існування такого суспільства, а і сприяння ініціативам громадян у впровадженні інновацій, досягненні прогресу та проведенні змін. Іншими словами це значить, що необхідно забезпечити розвиток окремих людей на основі індивідуальної та солідарної відповідальності, вільної від опіки та свавілля. Адже цей шанс на відповідальну свободу окремої особи тісно пов'язаний із гідністю людини. Крім того, це має включати в себе і дієву боротьбу з корупцією, адже широке викорінення корупції матиме не лише економічний ефект – із точки зору гідності людини воно також є питанням цінностей.

Тобто йдеться про те, щоб спонукати людей активніше, ніж раніше, поширювати ініціативу «знизу» і підтримувати їх у рамках реалізації цих ініціатив на благо суспільства на основі індивідуальної та солідарної відповідальності. Отже, активність окремих громадян, креативність і інноваційність – це речі, які не можна спустити зверху. Скоріше йдеться про створення клімату, у якому окремі громадяни «зни-

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

Д-Р АНДРЕАС ШОККЕНГОФФ

6 вересня 2010 р.

www.kas.de/ukraine

зу» не тільки зможуть, а і схочуть бути активними та креативними. Йдеться також і про те, що «нагорі» цей плюралізм думок, ідей і ініціатив має сприйматися не як тягар і перешкода, не блокуватися, а знаходити підтримку як внесок у модернізацію країни й у зміцнення держави та суспільства.

Ми знаємо, що такий суспільний інноваційний процес важкий і потребує багато терпіння, що нерідко він зазнає невдачі. На жаль, сьогодні ми маємо констатувати, що свого часу Україна вже була ближчою до ЄС, ніж зараз. Те, що так сталося, пов'язано з одного боку з тим, що багато чого було упущено при старому уряді. З іншого боку і при новому уряді були події, які заважають модернізації країни та її наближенню до ЄС.

Ми бачимо, що після зміни керівництва країна пододала свій параліч. З'явилося відчуття того, що уряд знову розглядає питання та ухвалює рішення, які раніше занадто довго оминалися – зокрема, через те, що подібні рішення не були популярними, хоча і мали бути терміново прийнятими задля розвитку країни. Так, напередодні прийняття нової програми допомоги з боку МВФ було ухвалено рішення про підвищення тарифів у галузі енергетики, про що велося чимало суперечок, але що є справді необхідним, крім того, було скасовано економічно не вигідні пільги в металургійному і сталеливарному секторі, у гірничій галузі та важкій промисловості. Для забезпечення модернізації були ухвалені необхідні закони, на яких вже давно наполягали іноземні інвестори – для прикладу назву лише рішення про громадські тендери.

Адже для сильнішого економічного розвитку, передусім – для збільшення обсягів іноземних інвестицій мають бути значно поліпшені умови інвестування. Найбільш серйозними проблемами в цьому плані є правова невизначеність, високий рівень

корупції та погано розвинене право на власність, а все це – проблеми, пов'язані з європейськими цінностями.

Але як я вже казав, провести глибоку економічну модернізацію, ліквідувати бюрократичні перепони, зменшити широко розповсюджену корупцію, що лише відлякує інвесторів – усього цього навряд чи вдасться досягти, якщо не буде більш сильної ініціативи суспільних мас і якщо вони не отримуватимуть підтримку.

Таким чином, слід вітати зміни Закону про місцеві вибори, хоча цей документ і не є завершеним. Бажано було б, щоб у майбутньому європейські інституції – наприклад, Венеціанська комісія – надавали консультації, використовуючи своє ноу-хау, перш ніж ухвалюються настільки важливі закони. У старій редакції закон виключав участь багатьох партій і тим самим значно підвищував шанси партії влади на те, щоб вона користувалася ще більшим впливом. Але зміни, внесені у зв'язку з тиском міжнародної спільноти, чітко показали: ми не залишимо напризволяще справжні сили Помаранчевої революції, тобто сили громадянського суспільства. Це має надати Вам, представникам громадянського суспільства, мужності й надалі виступати за досягнення цих цілей і не розчаровуватися, якою важкою не була б ситуація в країні.

Адже сама держава має бути зацікавлена в тому, щоб не заважати партіям у їх діяльності, а надавати їм шанс ставати все сильнішими. Без сильних партій, що мають чітку програму, не можна уваяти собі модернізацію країни та успішне проходження шляхом, що веде до Європи. Лише чесні суперечки про те, які ідеї та концепції є кращими, рухають країну вперед і роблять її сильнішою. Завжди – і в найсучасніших демократичних країнах – будуть існувати політики та чиновники, які хочуть використати свої політичні посади або владу у власних інтересах або з ме-

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

Д-Р АНДРЕАС ШОККЕНГОФФ

6 вересня 2010 р.

www.kas.de/ukraine

тою збагачення. Можливість протистояти цьому зростає залежно від того, наскільки сильними є опозиція, ЗМІ, громадянське суспільство, наскільки незалежною є юстиція. Але, можливо, хтось цього не бажає?

На жаль, тут опозиція перебуває не в найкращому стані. Тому я вітаю той факт, що політичні фонди – як, наприклад, Фонд Конрада Аденауера – співпрацюючи з партіями, роблять свій внесок у розвиток такого важливого елемента сучасної, орієнтованої на цінності держави, як партійний плюралізм. І в такій роботі партійних фондів мають бути зацікавлені правлячі сили країни, якщо вони справді хочуть модернізувати її, тому такій ініціативі не можна перешкоджати.

Ще один момент, до якого я ставлюся критично, стосується Закону про судову реформу. Дійсно, він скорочує судову процедуру, але при цьому за ним можна легше нейтралізувати політично небажаних суддів. Шлях до ЄС вимагає добре укорінених у країні принципів правової держави, необхідною передумовою чого є незалежна юстиція. Але те, що нині у Вищій раді юстиції України засідає Голова СБУ, тобто представник законодавчої влади, ніяк не відповідає принципам правової держави та незалежності юстиції. Незалежно від питання наближення до Євросоюзу правилом є: чим краще розвинена в країні праводержавність, тим більше інвестицій в її модернізацію буде надаватися.

Ми щиро вітаємо те, що новий уряд заявив про боротьбу з корупцією. Адже виходячи з того, що правозахисна організація Transparency International поставила Україну на 146 місце з 180, інвестори захочуть вкладати гроші у приватизаційні проекти лише тоді, коли боротьба з корупцією принесе відчутні результати. Таким чином, можна позитивно оцінити той факт, що відповідні органи з новим завзяттям беруться за досягнення цієї мети.

Але те, що водночас із завданням із захисту держави ці органи використовуються для залякування критично налаштованих громадян, установ або фондів, суперечить не тільки розумінню європейських цінностей, а й заважає всім намаганням модернізувати країну.

Вільна преса також є важливою європейською цінністю. Плюралізм думок є основою вільної демократії. І тут у нас є серйозні причини для стурбованості, про що чітко заявила пані Федеральний канцлер під час візиту Вашого Президента до Берліна. Українські журналісти повідомляють нам про зростання політичного тиску. Організація «Репортери без кордонів» напередодні візиту Вашого Президента до Німеччини заявила про те, що, починаючи з лютого, збільшилася кількість нападів на журналістів із використанням фізичного насилля. Декілька днів тому на Сході Вашої країни зник критично налаштований головний редактор одного зі ЗМІ. У двох останніх телеканалів, що не контролюються проурядовими силами, нещодавно забрали всі або багато наземних частот віщання. І я постійно чую, що здійснення такого впливу і перешкоди в роботі ЗМІ знову ведуть до повернення самоцензури, яку ми вважали вже подоланою.

Усе це – розвиток у зворотному напрямку, що має мало спільного з вільною пресою. Тут ідеться про цензуру, що проявляється не в контролюванні або вказівках про те, про що та як слід повідомляти, а в тому, що критичні або непроурядово налаштовані журналісти, редакції та станції зазнають обмежень, або в тому, що створюється клімат залякування, що веде до виникнення самоцензури. Ваш Президент нещодавно повторно наголосив, що не допустить повернення цензури. Тому ми виходимо з того, що ця важлива заява Президента створить такий політичний клімат, який припинить будь-яку самоцензуру в журналістів і редакцій і посилить

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

Д-Р АНДРЕАС ШОККЕНГОФФ

6 вересня 2010 р.

www.kas.de/ukraine

конкуренцію серед ЗМІ. Ці критичні зауваження я висловлюю тому, що так виглядають факти. Звісно, я знаю промову, з якою Ваш Президент виступив на День незалежності, де він виклав своє бачення стабільної політичної системи з – як він наголосив – «компетентним парламентом», «впливовою опозицією», з «незалежними справедливими судами», а також повторив, що виступає за демократію, вільну пресу та свободу слова, за верховенство права та боротьбу з корупцією. Це – конкретні слова з конкретними пропозиціями, і ми подивимось, як вони будуть реалізовуватися. Але я повернуся до цього наприкінці виступу.

Шановні пані та панове!

Важливим елементом на шляху наближення до Євросоюзу є концепція Східного партнерства ЄС. Східне партнерство – це пропозиція активного, якнайщільнішого наближення до Європейського Союзу, що не виключає перспективи членства згідно зі статтю 49 Угоди про ЄС.

Тим самим країни-партнери мають отримати додатковий імпульс для економічного, соціального та регіонального розвитку. Конкретно йдеться про надання сприяння відповідальному урядуванню, зміцнення регіонального розвитку, підтримку соціальної солідарності та зменшення соціально-економічних розбіжностей між країнами-партнерами. Колишнє двостороннє співробітництво між ЄС і цими державами шляхом укладення угод про асоціацію має отримати новий розвиток, що зробить політичні та правові зв'язки між Євросоюзом і східними країнами-партнерами більш тісними.

При цьому йдеться, наприклад, про створення потужних зон вільної торгівлі. Крім того, шляхом розбудови співпраці таких секторів, як енергопостачання, транспортування енергоносіїв, енергоефективність і використання відновлювальних видів

енергії має підвищитися ступінь енергетичної безпеки. Не в останню чергу йдеться і про необхідність підвищення мобільності громадян із країн-партнерів, зокрема – через поступове полегшення візового режиму аж до його повного скасування. Само собою, що ці та інші проекти мають супроводжуватися програмами з розвитку адміністративних структур у країнах-партнерах.

Ці приклади засвідчують, що йдеться про адаптацію правових норм ЄС та введення європейських стандартів, а з ними – і європейських цінностей. Більш загально можна говорити про доручення до правового та економічного простору ЄС. Це – дуже амбіційна пропозиція, розрахована на індивідуальні інтереси та можливості окремих країн-партнерів.

Такою самою мірою це стосується і регіонального співробітництва по конкретних проектах, як, наприклад, налагодження інтегрованого прикордонного менеджменту, економічна інтеграція шляхом регіонального співробітництва в галузі енергетики, підтримка малого та середнього підприємництва або регіональна співпраця з попередження та подолання стихійних лих. Крім того, форум громадянського суспільства, що залучає представників громадянського суспільства до реалізації Східного партнерства, також робить свій внесок у зміцнення демократії, налагодження доброго урядування та створення довіри між країнами-партнерами.

Що стосується України, то тут ми спостерігаємо певну стриманість стосовно ідеї Східного партнерства. У зв'язку з цим передусім називаються дві причини.

По-перше, висловлюється побоювання, що Східне партнерство виступає як альтернатива перспективі стати членом ЄС. Тут я можу чітко сказати: правильно, Східне партнерство не включає в себе перспективу вступу, але воно і не виключає її. Бі-

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

Д-Р АНДРЕАС ШОККЕНГОФФ

6 вересня 2010 р.

www.kas.de/ukraine

льше того: як уже було сказано, поступова інтеграція в правовий і економічний простір ЄС і можливість активної участі в різних сферах ЄС, що пропонуються Східним партнерством, згідно зі статтею 49 Угоди про ЄС є конкретною підготовкою до вступу в Євросоюз.

По-друге, стверджується, що Східне партнерство не передбачає інструментів для підтримки швидкого економічного розвитку України та що багато з того, що містить програма Східного партнерства, в Україні вже почало робитися чи навіть зроблено. Із цього приводу можна сказати наступне: підтримка регіональних енергоринків, енергоефективності та відновлювальних видів енергії, зміцнення приватного сектора, сприяння малому та середньому підприємству, напевне, все ж таки є конкретним внеском у економічний розвиток. Звичайно, при більш детальному аналізі відносин між ЄС та Україною можна констатувати, що порівняно з іншими п'ятьма партнерами Східного партнерства Україна просунулася значно далі. Так, після її вступу до СОТ у травні 2008 року з нею ведуться переговори про створення зони вільної торгівлі. Втім, слід сказати, що переговори стосовно угоди про асоціацію могли б просуватися краще, якби тут було кращим розуміння того, яку цінність являє собою ця угода для модернізації вашої країни, особливо це стосується угоди про зону вільної торгівлі. Адже угода про асоціацію в ідеальному випадку наблизила б Україну до ЄС настільки щільно, як це є, скажімо, зі Швейцарією. І не можна забувати: ніхто не перешкоджатиме Україні робити пропозиції щодо подальшого розвитку Східного партнерства – навпаки, ЄС і особливо Німеччина тільки вітали б подібні кроки.

Шановні пані та панове!

Я вже говорив про те, що Європейський Союз стратегічно зацікавлений у тому, щоб Ваша країна однозначно орієнтувала-

ся на ЄС, наближалася до нього все більше й більше та що він готовий зробити свій внесок у цю справу – звичайно, якщо на це буде бажання. Сьогодні я говорив про значення європейських цінностей. Завершуючи тему наближення України до спільноти цінностей, хотів би представити п'ять пунктів щодо того, як, на мій погляд, можна розбудувати співробітництво для кращого розуміння засад ЄС як спільноти цінностей і як можна досягти ціннісних стандартів Євросоюзу. Це – заходи, виконання яких разом із Україною може узгодити як ЄС в цілому, так і Німеччина або Польща.

По-перше:

Я щойно згадував таку мету, як досягнення кращого розуміння засад ЄС як спільноти цінностей. Тут ми як Європейський Союз могли б дещо запропонувати, аби ЄС та його засади, включаючи розуміння цінностей, спосіб роботи, а також шанси та обов'язки щодо тіснішого співробітництва ставали все більш відомими та зрозумілими. Тобто йдеться про створення додаткових регіональних інформаційних, контактних і освітніх центрів ЄС. У співробітництві з українськими партнерами неурядові організації з ЄС, наприклад, німецькі та польські НУО, могли б зробити свій внесок.

По-друге:

Я говорив, що сильні партії та сильна опозиція – лише в інтересах України та її модернізації. Таким чином, можна було б досягти справжнього партійного плюралізму, який ми знаємо в ЄС. Це можна було б забезпечити шляхом більш активного діалогу між представниками партій, представлених у Європейському парламенті та тутешніми партнерами. Скажімо, в рамках обговорення такої теми, як роль та методи роботи ефективної опозиції. Німецькі фонди та представники політичних партій

Konrad-Adenauer-Stiftung e.V.

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

Д-Р АНДРЕАС ШОККЕНГОФФ

6 вересня 2010 р.

www.kas.de/ukraine

могли б запропонувати для цього своє ноу-хау, що добре себе зарекомендувало.

По-третє:

Українське громадянське суспільство, особливо поза межами столиці, тобто Києва, має отримати більшу підтримку для того, щоб воно могла робити свій внесок у модернізацію. Це включає в себе і залучення громадянського суспільства до політичного процесу, зокрема – через діалог із провідними українськими політиками. Більшої підтримки можна досягти шляхом фінансування проектів, програм обміну та наданням стипендій. Особливо активними тут також могли б бути Німеччина та Польща, співпрацюючи з неурядовими організаціями або ж Євросоюз у рамках Східного партнерства.

По-четверте:

Я говорив про вільну пресу як важливу європейську цінність та про нашу стурбованість стосовно розвитку останніх подій у цьому плані. Ваш Президент у своїй промові до Дня незалежності наголосив, що як гарант Конституції не допустить ані найменшого тиску на ЗМІ, звідки б він не йшов. Так чому б тоді не налагодити моніторинг розвитку подій у сфері мас-медіа силами незалежної установи, в якій брали б участь і представники ЄС і, якщо з боку ЗМІ поступатимуть сигнали про виникнення проблем, розв'язувати їх у діалозі з Президентом або його уповноваженим?

По-п'яте:

У своїй доповіді я наголошував на такій важливій європейській цінності, як принципи правової держави. У цьому плані необхідною є розбудова заходів із підвищення кваліфікації українських управлінців, як це організовано, наприклад, у Німеччині та Польщі. Їх метою є розвиток здатності для дієвої імплементації європейського права. Крім того, можна було б

передбачити створення та підтримку з боку експертів Євросоюзу українських незалежних структур, що опікувалися б моніторингом боротьби з корупцією.

Шановні пані та панове!

Це – лише декілька пропозицій щодо того, яким чином ми зі свого боку могли б зробити свій особливий внесок у швидше наближення України до Європейського Союзу як спільноти цінностей, реалізацію чого я підтримую всіма силами. Адже це – конкретні пропозиції щодо втілення ідеї про стабільну політичну систему, бачення якої Ваш Президент виклав у промові до Дня незалежності.

У будь-якому разі моя доповідь і ці пропозиції мають продемонструвати, що ми маємо стратегічну зацікавленість у тому, щоб Україна якнайшвидше стала сучасною демократичною та праводержавною країною, яка орієнтується на відповідні цінності, має розвинене громадянське суспільство, а отже – орієнтується на ЄС.

Дякую за увагу та готовий відповісти на запитання й узяти участь у дискусії.